

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Идеино-политическая платформа западногерманских либералов в 80-е годы. Научно-аналитический обзор / [Сост Т. К. Сейлханов]. – М. : ИНИОН РАН, 1992. – С. 28.
2. Кербинов М. Д. Консервативный поворот 1982 г. в Германии / М. Д. Кербинов // Политика. Идеология. Культура: Проблемы всемирной истории: сб. науч. тр. – Ярославль : Яросл. гос. ун-т, 2006. – С. 36.
3. Петелин Б. В. Германская политика канцлера Гельмута Коля (1982–1990 гг.) / Б. В. Петелин. – Вологда : ВИРО, 2004. – 304 с.
4. Федоров В. П. ФРГ: 80-е годы. Очерки общественных нравов / В. П. Федоров. – 2-е изд., доп. – М. : Междунар. отношения, 1988. – 288 с.
5. Хеннис В. Конституционно-правовые положения германской партийной системы / В. Хеннис // Вестник Московского университета. Серия 12. Политические науки. – 2004. – № 6. – С. 45.
6. Шульце Х. Краткая история Германии: пер. с нем. / Х. Шульце. – М. : Весь Мир, 2004. – 254 с.
7. Die Ära Kohl: 1982–1998; [eine Internet-Publikation der Konrad-Adenauer-Stiftung e. V ...]. – Bad Honnef : Gottschalk-Graphik, 2002. – 62 S.
8. Kohl H. Erinnerungen. 1930–1982 / Helmut Kohl. – München : Droemer Verlag, 2004. – S. 627–645.
9. Langguth G. Das Innenleben der Macht. Krise und Zukunft der CDU / Gerd Langguth. – Berlin, 2001. – 327 s.
10. Niclauff K. Das Parteiensystem der Bundesrepublik Deutschland / Karlheinz Niclauff. – Paderborn, 2002. – 302 s.
11. Schwan H. Helmut Kohl. Virtuose der Macht / Heribert Schwan, Rolf Steininger. – Artemis und Winkler Verlag, Mannheim, 2010. – 332 s.
12. Sontheimer K. Grundzüge des politischen Systems der Bundesrepublik Deutschland / K. Sontheimer. – München. Zürich, 1997. – S. 157–158.
13. Wewer G. Bilanz der Ära Kohl. Christlich-liberale Politik in Deutschland 1982–1998 / Götrik Wewer. – Opladen, 1998. – 228 s.
14. Winter T. Die CDU im Interessenkonflikt / Thomas von Winter. Eine Fallstudie zur parteiinternen Auseinandersetzung über den Paragraphen 116 AFG, in: Leviathan 17, 1989. – S. 46–84.
15. Zohlnhöfer R. Die Wirtschaftspolitik der Ära Kohl. Eine Analyse der Schlüsselentscheidungen in den Politikfelder Finanzen, Arbeit und Entstaatlichung. 1982–1998 / Reimut Zohlnhöfer. – Opladen, 2001. – 228 s.

УДК 323.23:327(477)

Шкробанець О. І.

**ПРОБЛЕМА ІНФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКОСТІ
У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ВИБОРУ УКРАЇНИ
НАПЕРЕДОДНІ ВІЛЬНЮСЬКОГО САМІТУ**

Стаття присвячена дослідженню актуальної проблеми адекватності та прозорості євроінформаційної кампанії напередодні саміту у Вільнюсі, а у період від квітня до листопада 2013 р. В результаті проведеного аналізу інформаційної діяльності аналітичних інституцій, друкованих видань та офіційних електронних

ресурсів вищих органів державної влади констатовано, що їх інформаційна підтримка євроінтеграційного вибору України була неоднозначною та суперечною. Крім того, дискусія щодо європейських перспектив України відбулась у наукових та вищих політичних колах, будучи дистанційованою від широких верств громадськості. Тому українське суспільство не отримало необхідного інформаційного забезпечення, що призвело до гостро суспільно-політичного протистояння «єврооптимістів» і «євроскептиків» після саміту у Вільнюсі.

Ключові слова: інформаційно-аналітичне забезпечення, євроінтеграційний процес, Угода про асоціацію, ЗМІ, аналітичні центри.

Шкробанець Е. І. Проблема інформирования общественности в контексте европейского выбора Украины накануне Вильнюсского саммита.

Статья посвящена исследованию актуальной проблемы адекватности и прозрачности евроинформационной кампании накануне саммита в Вильнюсе, а именно в период с апреля по ноябрь 2013 г. В результате проведенного анализа информационной деятельности аналитических институций, печатных изданий и официальных электронных ресурсов высших органов государственной власти констатировано, что их информационная поддержка евроинтеграционного выбора Украины была неоднозначной и противоречивой. Более того, дискуссия относительно европейских перспектив Украины происходила в научных и высших политических кругах, будучи дистанцированной от широких слоев общественности. Следовательно, украинское общество не получило необходимого информационного обеспечения, что привело к острому общественно-политическому противостоянию «еврооптимистов» и «евроскептиков» после саммита в Вильнюсе.

Ключевые слова: информационно-аналитическое обеспечение, евроинтеграционный процесс, Соглашение об ассоциации, СМИ, аналитические центры.

Shkrobanets O. I. The problem of the public informing in the context of European choice of Ukraine on the eve of the summit in Vilnius.

The article deals with the research of a current issue of the adequacy and transparency of the information campaign on European integration on the eve of the summit in Vilnius, and it covers the exploration of the period from April to November 2013. The analysis of information policy of Ukrainian analytical institutions such as the Razumkov Center and Gorshenin Institute, newspapers like "Weekly Mirror", "Correspondent", "The Day", and official electronic resources of the Ukrainian public administration structures states that their information activity was ambiguous and contradictory regarding to the choice of European integration of Ukraine.

As the result of the content analysis of numerous expert forums, round tables, annual programs, public opinion polls, and media it is concluded that during the analyzed period the consolidated and reasonable solution and valuable foreign strategy were not adopted, moreover the European integration process has not received an analytical and information support of Ukrainian thinks tanks, government and media.

It also should be noted that the most discussed problems of the signing Association Agreement process were: the economic consequences of the Association; contradictory character of European integration influence on the relations between Ukraine and Russia; ambiguity and complexity of European integration process. Furthermore, European prospects discussion was held in the highest scientific and political circles,

being distant from the public. Hence, because of the fact that the general process and discussion of the European policy of Ukraine were controversial and conducted "behind the scenes" the consolidated public opinion was not formed. What is equally important, the citizens of Ukraine were not only poorly informed about the consequences of signing the Association, moreover, among Ukrainian public the pessimistic expectations about the prospects of European integration were dominant. As a result of that, only 42 % of Ukrainian citizens were convinced of the necessity of signing Association before the summit in Vilnius.

Thus, the conducted research indicates that the pressing problem for Ukraine was and still is a lack of information support of the European integration choice and the absence of efficient European integration campaign. This is explained by the rigid hierarchical government information policy in Ukraine which is unviable and unacceptable in modern democratic transformation process.

In consequence, as the Ukrainian citizens did not obtain complete, accurate and unambiguous information about this actual problem which has resulted in the strong socio-political conflict between the "skeptics" and "optimists" with regard to European integration of Ukraine after the summit in Vilnius.

Key words: information and analytical support, the European integration process, the Association Agreement, the media, think tanks.

Вибір та реалізація прагматичної зовнішньополітичної стратегії України, яка здобула б підтримку більшості громадян, була і залишається актуальною проблемою сучасного політичного порядку денного. Тому логічно та цілком зрозуміло, що з приходом до влади нового Президента необхідно було продумати зовнішньополітичний курс держави. Нагадаємо, що у 2010 р. на здивування більшості аналітиків, політологів та пересічних українців В. Янукович наголосив на пріоритетності європейського зовнішньополітичного вектора. На порядку денному з'явилася реальна можливість підписання Україною Угоди про асоціацію з ЄС, що стало найгострішою проблемою в країні, особливо протягом 2013 р. Таким чином, увесь цей час і декларативно, і практично Україна готувалась до підписання асоціації з ЄС у рамках листопадового саміту «Східного партнерства» у Вільнюсі. Однак вільнюська зустріч 28–29 листопада 2013 р. так і не стала цивілізаційним кроком та поворотною подією у новітній історії України.

Варто підкреслити, що процес аналізу та підготовки до підписання Угоди про асоціацію був непрозорий, «кулуарний» та суперечливий. Однією із найважливіших проблем стала відсутність однозначного державного інформування громадянськості про можливість та перспективи, пов'язані із європейським вектором зовнішньої політики. У результаті неузгодженої інформаційної політики сформувався «інформаційний вакуум», спричинений «мозаїчними» та фрагментарними знаннями українців про євроінтеграційні перспективи нашої держави.

Прорахунки інформаційної політики у вищих ешелонах влади призвели до глибокої соціально-політичної кризи та зумовили потужні акції протесту здалось би аполітичного та розчарованого після Помаранчевої революції (2004 р.) суспільства. Як наслідок В. Янукович не зміг втримати Україну поза «сірою зоною між Європою і Росією», про яку говорив провідний експерт Центру Сполучених Штатів і Європи в Інституті Брукінгса Стівен Пайфер [18, с. 71].

Тому цілком зрозумілим стає те, що недостатньо поінформована громадськість після парадоксальної відмови президента від підписання асоціації з

ЄС (до якої, за офіційними заявами Президента України, ми прагнемо) відчула гостре розчарування. У цьому контексті актуальною є проблема адекватності та прозорості євроінформаційної політики.

Зважаючи на актуальність дослідження, мета даної статті полягає в аналізі інформаційної кампанії, проведеної українськими аналітичними центрами, ЗМІ та вищими органами державної влади щодо європейського вектора зовнішньої політики України починаючи від квітня до листопада 2013 р., а саме напередодні Вільнюського саміту.

Вивчення різних аспектів євроінтеграції України посідає помітне місце серед доробку вітчизняних вчених. До цих питань у своїх дослідженнях зверталися І. Артёмов, Ф. Барановський, В. Копійка, А. Кудряченко, О. Майборода, М. Михальченко. Проблему формування громадської думки вивчають В. Бебик, О. Вишняк, Л. Кочубей, В. Матусевич, В. Осовський.

В Україні, з одного боку, існує велика кількість джерел інформування громадськості (офіційні електронні ресурси вищих органів державної влади, публікації чи виступи експертних груп, ЗМІ), які демонструють різноманіття думок, з іншого – значна частина інформації є закритою чи спотвореною. Зрозуміло, що поєднання нечіткої, неякісної, подекуди неправдивої інформації формує фрагментарні знання, результатом чого є відсутність консолідованої громадської думки. Зокрема, згідно опитувань, проведених Центром Разумкова, більшість населення станом на 2013 р. мала нечітке уявлення про те, що таке ЄС і власне Угода про асоціацію. Так, 44 % опитаних оцінювали власний рівень поінформованості про ЄС як низький [11, с. 106]. При цьому значна частина населення (13,5 %) не визначилась, у якому геополітичному напрямку (асоціація з ЄС чи приєднання до Митного союзу) варто рухатись [11, с. 114].

З багатьох моментів невизначеною залишалася власна позиція В. Януковича та його оточення щодо подальшого зовнішньополітичного курсу держави. Подібна неоднозначність підкріплювалася як нестачею інформаційно-аналітичного забезпечення прийняття адекватних рішень, так і відсутністю прозорого й зрозумілого інформування громадськості через офіційні ЗМІ, зокрема через урядові сайти. Зауважимо, що офіційні сторінки Президента, МЗС та Верховної Ради України не містили структурно-організованої та чіткої інформації, яка роз'яснювала б офіційний курс держави. Тому брак офіційних звернень, у яких вище державне керівництво повинно було б простою та зрозумілою мовою пояснювати хід власних дій, підкреслювати однозначність вибору зовнішньополітичного курсу держави, призвів до відсутності не тільки консолідованої громадської думки, а й формування глибокої недовіри між владою та більшістю громадян.

У сучасних умовах вибір тих чи інших державних дій та рішень має підкріплюватися інформаційно-аналітичним забезпеченням незаангажованих експертних груп. В Україні є досить потужний аналітично-експертний осередок, що об'єднує провідних дослідників, наприклад – Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова, Український інститут публічної політики, Інститут зовнішньої політики та Інститут Горшеніна тощо. Тому у процесі підготовки та вибору зовнішньополітичної стратегії руху у напрямку до ЄС ці аналітичні структури мали б розробити та зробити доступним для керівництва держави та громадян розгорнутий та ґрунтовний аналітичний матеріал.

Звичайно, не можна стверджувати, що представники українського експертного товариства не працювали в цьому напрямі. Наприклад, зазначеною проблемою активно

займалася авторитетна інституція в Україні, яка надає якісну експертно-аналітичну інформацію, а саме Центр Разумкова. Найцікавішою в даному аспекті є низка аналітичних матеріалів, серед яких варто виокремити такі: «Виклики і ризики Угоди про асоціацію з ЄС підуть на користь українській економіці» [5], «Геополітичний вибір на користь Росії позбавить Україну кращої альтернативи» [6], «Росія не може змиритися з втратою України» [24]. Також центральну роль у формуванні чіткого розуміння перспектив євроінтеграційного вектора України відігравав і продовжує відігравати науковий журнал «Національна безпека і оборона».

Крім того, у межах незалежного аналітично-дослідницького Інституту Горшеніна відбулася велика кількість форумів та круглих столів за участю експертів-аналітиків, політологів, економістів та політиків, метою яких було обговорення проблеми євроінтеграції України. Цікавими стали такі форуми: «ЗВТ з ЄС відміниться? Що далі? Економічний прогноз» [13], «Українське суспільство та європейська інтеграція: погляд експертів» [25], «Наслідки асоціації з ЄС для української економіки: погляд експертів» [21]. Проаналізувавши матеріали, що стали продуктом аналітичної діяльності Інституту Горшеніна від квітня до листопада 2013 р., ми приходимо до висновку, що насправді були розроблені певні сценарії розгортання подій, лунали чіткі аргументації європейського вибору крізь призму оцінки політичних, економічних та соціальних наслідків асоціації. Можна констатувати те, що інститут сформував низку ідей, які могли б сприяти консолідації громадської думки щодо євроінтеграційного вибору України.

За результатами контент-аналізу інформаційно-аналітичних матеріалів Центру Разумкова та Інституту Горшеніна можна виокремити такі положення та думки з приводу європейського вибору України. По-перше, більшість аналітиків вважали, що підписання асоціації з ЄС відбудеться у листопаді 2013 р. При чому такі думки продовжували домінувати навіть напередодні саміту у Вільнюсі, хоча, як відомо, офіційно президент та його оточення почали гальмувати процес підписання асоціації. Наприклад, в рамках форуму, проведеного Інститутом Горшеніна під назвою «Зона вільної торгівлі з ЄС відміниться? Що далі? Економічний прогноз», В. Устенко, виконавчий директор міжнародного фонду Блейзера, зазначив: «Я вважаю, що сценарій підписання угоди з ЄС є більш вірогідним. Я би дав 95 % за підписання угоди, і 5 % за не підписання в силу причин політичного характеру» [13].

По-друге, більшість експертів наголошували на тому, що українське політичне керівництво твердо переконане у необхідності підписання асоціації і не відійде від заданого курсу. Для підтвердження вищесказаного варто нагадати думку представника України в євразійській економічній комісії В. Сулова, який у рамках дискусії, проведеної Інститутом Горшеніна, зазначив: «Що стосується українського політичного керівництва, то багаторазово було заявлено про те, що Україна не має сумнівів підписувати цю угоду чи ні» [13].

По-третє, більшість дослідників та експертів вважала, що підписання асоціації з ЄС має лише довгострокові позитивні перспективи і не призведе до негайних зрушень у той чи інший бік. Наприклад, Б. Кушнірук – економічний експерт, представник НРУ – зазначив, що він погоджується з тим, «...що розраховувати на якісь негайні позитиви у разі підписання угоди не доводиться». По-четверте, українські аналітики здебільшого розглядали лише один зовнішньостратегічний план А, при цьому висловлювали сумнів, чи він є правильним. Натомість, план Б – малоімовірний і недостатньо розроблений. Наприклад, О. Устенко вказав в одному із форумів на те, що «в реальності можливі два сценарії розвитку: або ми підписуємо

угоду або ми нікуди не вступаємо, включаючи Митний союз». По-п'яте, лунала критика відсутності у політичного керівництва держави чіткого стратегічного плану. Зокрема, В. Юрчишин, директор економічної програми Центру Разумкова, зазначав, що наша влада весною говорила про дружбу зі Сходом, потім різко про дружбу із Заходом, а в результаті виявилось, що немає ніякого варіанту, ні А, ні Б. По-шосте, європейський вектор супроводжується можливою кризою відносин із Росією, що є гальмуючим фактором євроінтеграційних процесів. Так, В. Сулов стверджував, що «керівництво докладає надзвичайно великих зусиль для стабілізації ситуації в російському напрямку» [13].

Таким чином, констатуємо, що завдяки діяльності розглянутих аналітичних структур сформувалися досить розгалужені підходи й ґрунтовний аналітичний інструментарій підтримки вектора євроінтеграції. Однак проблема полягає у тому, що їх інформаційна діяльність зупиняється на дискусійному та закритому рівні, часто підкреслюючи неоднозначність, суперечність реального процесу наближення України до ЄС.

Ще однією проблемою проведення євроінформаційної кампанії була відсутність консолідованої думки українських політиків щодо європейського вектора, адже різноманітні політичні сили наголошували на різних аспектах інтеграційного процесу. Тому серед українських політиків існував неоднозначний для держави плюралізм думок: одні надавали перевагу європейському вектору політики, інші – євразійському, одні наголошували на економічних перевагах, інші, навпаки, на викликах та проблемах. Водночас переважна більшість політиків намагалася апелювати до думки громадян, досить часто маніпулюючи нею.

При цьому значна частина тодішнього українського політичного істеблїшменту, погоджуючись із думкою провідних експертів, підкреслювала, що Угода про асоціацію є поворотною подією в історії України, яка набула цивілізаційно-історичного значення. Наприклад, Радник президента України, уповноважений України з питань зовнішньополітичних та інтеграційних процесів К. Єлісеєв підкреслив, що «Угода про асоціацію між Україною та ЄС стане поворотним моментом в історії європейської геополітики» [28, с. 56]. Крім того, в офіційних заявах державного керівництва постійно лунали думки про однозначність обрання європейського зовнішньополітичного вектора. Наприклад, тодішній міністр закордонних справ Л. Кожара зазначив: «...євроінтеграційний курс України підтримується більшістю політичних сил, представлених у Верховній Раді» [28, с. 60]. Такі виступи та заяви зробили відмову від підписання Угоди про асоціацію В. Януковичем ще більш парадоксальною й абсолютно незрозумілою для більшості населення нашої держави.

З іншого боку, спостерігалася невизначеність обраного геополітичного курсу, відсутність мети та чітко окресленої стратегії. Часто лунали контраверсійні думки про те, що Угода про асоціацію детермінована геополітичною грою, що пов'язана із протистоянням інтересів по лінії ЄС–РФ. Зокрема, перший віце-прем'єр-міністр України С. Арбузов підкреслив: «Україна має йти європейським інтеграційним шляхом. При цьому пам'ятаючи, що Росія – це теж частина Європи» [28, с. 55]. Більше того, В. Каложний, голова комітету Верховної Ради України у закордонних справах, своїм висловом «...справжнє питання – не куди треба йти, а куди ми хочемо потрапити» [28, с. 57] ще раз підкреслив невизначеність української зовнішньої політики.

Таким чином, аналіз діяльності даних експертно-дослідницьких центрів та офіційних заяв політичних лідерів держави свідчить про те, що єдиного

однозначного варіанту євроінтеграційного процесу в Україні не було. Залишилися невизначеними кінцеві прагнення українських політичних кіл, довгострокові та короткострокові перспективи підписання Угоди про асоціацію, і, нарешті, залишалося відкритим таке питання: хто є найбільш важливим та прагматичним стратегічним партнером України?

В умовах панування «кризи довіри» до вищого керівництва держави важливу роль у формуванні громадської думки відіграють ЗМІ. Відомо, що ЗМІ в сучасних умовах є головним інструментом розповсюдження повідомлень, що впливають на суспільну свідомість. Підтвердженням вищесказаного є думка відомого соціолога А. Моля, який, говорячи про їх роль, підкреслив: «Вони фактично контролюють всю нашу культуру, пропускаючи її крізь свої фільтри, виділяють окремі елементи... та надають їм особливої ваги, підвищуючи цінність однієї ідеї та нівелюючи інші...» [19, с. 199].

Згідно із дослідженням громадської думки, проведеним Центром Разумкова, більшість інформації про зовнішньополітичний курс держави українці отримували саме за допомогою ЗМІ. Однак проблемою стало те, що в Україні, насправді, не існує ніяких моральних заборон на поширення ЗМІ відвертої брехні, здійснення ідеологічного пресингу, нав'язування певних думок. По-суті, відбувалося постійне «бомбардування» свідомості громадян, результатом чого стали фрагментарні, мозаїчні знання про сучасні політичні реалії.

Щодо видань, то газетний ринок в Україні дуже широкий. Серед інформаційних матеріалів можна знайти якісні аналітичні статті, наприклад у суспільно-політичному тижневику «Дзеркало тижня», журналі «Кореспондент» та газеті «День». Зроблений огляд вищезазначених видань свідчить про те, що найбільш обговорюваними темами українських ЗМІ протягом періоду підготовки до підписання угоди були наступні:

1. Аналіз позитивних економічних наслідків після підписання асоціації («Кожара розповів про позитивні наслідки асоціації України з ЄС для загальноєвропейських процесів» [16], «Асоціація з ЄС допоможе українським експортерам економити €750 млн. щорічно» [3]).

2. Спростування «міфологічних побоювань» підписання асоціації («Фальшиві антиєвропейські страшилки» [15], «Асоціація з ЄС: зовнішньоторговельне перезавантаження України» [20], «ЄС назвав «фантазерами» провісників економічного «апокаліпсису» в Україні після підписання асоціації» [12]).

3. Суперечливий характер євроінтеграційного вибору для відносин України з РФ («У Росії заявляють, що це Європа тисне і примушує, а не вони» [26], «Путін не вмовив Президента відмовитися від Асоціації на користь МС» [23], «Європарламент ще раз відчитав Росію за тиск на сусідів» [9], «Причина митної війни – не допустити підписання Угоди про асоціацію з ЄС» [17], «У Росії переконують, що не впливали на рішення Києва щодо асоціації з ЄС» [27], «Азаров думає, що переконав Росію не боятися асоціації України та ЄС» [1], «Асоціація з ЄС закриє для України вхід до Митного союзу» [4]).

4. Неоднозначність та складність асоціації з ЄС («Азаров з песимізмом дивиться на фінансову допомогу від ЄС після асоціації» [2], «Польський прем'єр побачив, як Україна «жонглює» питанням Тимошенко» [22], «Глава польського МЗС дає Україні менше 50 % на підписання асоціації» [7]).

Таким чином, інформація в ЗМІ подекуди носила самозаперечний, досить хаотичний характер. У такому постійному потоці повідомлень пересічним громадянам України стало важко розуміти сутність процесів, що відбуваються.

Тому, як наслідок, сформувалася абсолютна неконсолідована громадська думка. За соціологічними опитуваннями, проведеними Центром Разумкова, громадяни України не тільки були погано поінформовані щодо наслідків підписання асоціації. Більше того, домінували песимістичні прогнози щодо успішності будь-якого варіанту дій влади. Крім того, протягом періоду від квітня до листопада 2013 р. кількість громадян, які були переконані у необхідності підписання асоціації, зросла лише на 2 % і становила 42 % напередодні саміту у Вільнюсі. Панувала гостра та не зовсім правильна думка про те, що відмова від вступу до ЄС найчастіше мотивується такими чинниками: «нас не чекають в ЄС» (19 % противників вступу до ЄС), «наші люди не пристосовані, не готові жити в ЄС» (14 %), «зараз в ЄС криза, він розпадається» (13 %) [11, с. 108]. Більше того, в силу незнання переважаюча частина громадян розглядала ЄС не як рівноправного партнера, який пропонує дружньо-паритетні відносини, а старшого зверхнього наставника, який висуває претензії та вимоги, але нічого не пропонує взамін.

Отже, проведене дослідження свідчить про те, що в Україні нагальною проблемою був і залишається брак інформаційного забезпечення євроінтеграційного вибору, відсутність євроінформаційних кампаній, проведених на належному рівні. Це зумовлено тим, що в Україні за останній проміжок часу була вибудована жорстка ієрархічна модель інформування, яка є нежиттєздатною і недопустимою в умовах сучасних демократичних перетворень. Саме тому центральна проблема інформаційної підтримки європейського вектора України зумовлена тим, що дискусія щодо її європейських перспектив, здебільшого, відбулась у наукових та вищих політичних колах, проте зазвичай була дистанційованою від широких верств громадськості. Тому розпорошене за своїм етнонаціональним, соціальним та ментально-ціннісним характером українське суспільство так і не отримало необхідного інформаційного забезпечення, потрапивши у нестабільну зону маніпулювання та спотвореного інформування громадськості.

Таким чином, відсутність інформаційно-аналітичної підтримки діяльності Президента та Уряду, заангажованість ЗМІ, міжпартійні дебати зумовили існування тисячі голосів, які були почуті, однак виявились малозрозумілими для значної частини населення країни, і це стало однією із найбільших прогалин у ході реалізації євроінтеграційної політики України. На жаль, голос народу України у ситуації безпорадності адміністрації В. Януковича ставав все менш почутим, а доступ до інформації ускладнювався. Все це було проявом серйозної кризи у формуванні українського інформаційного простору, результатом якої стала відсутність консолідованої громадської думки, спричиненої дистанційованим державного керівництва від розпорошеної та стомленої від ентропічної суспільно-політичної системи громади. Усе це і призвело в кінцевому рахунку до того, що після саміту 28–29 листопада 2013 р. у Вільнюсі в країні розпочалося гостре суспільно-політичне протистояння розчарованих і розгублених «єврооптимістів» та «євроскептиків», котре було використане політиками і, як свідчать події останніх місяців, ще далеке до завершення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Азаров думає, що переконав Росію не боятися асоціації України та ЄС // Коментарі. – 18.10.2013.
2. Азаров з песимізмом дивиться на фінансову допомогу від ЄС після Асоціації [Електронний ресурс]: офіційний сайт газети «Коментарі» від 11 жовтня

- 2013 р. – Режим доступу :
<http://ua.comments.ua/money/213871-azarov-z-pesimizmom-divitsya-na.html>
3. Асоціація з ЄС допоможе українським експортерам економити €750 млн. щорічно // *День*. – 26.09.2013.
 4. Асоціація з ЄС закряє для України вхід до Митного союзу, – Медведєв // *Українська правда*. – 09.09.2013.
 5. Виклики і ризики Угоди про асоціацію з ЄС підуть на користь українській економіці [Електронний ресурс]: офіційний сайт Центра Разумкова від 27 листопада 2013 р. – Режим доступу :
http://www.razumkov.org.ua/ukr/journal.php/article.php?news_id=1082
 6. Геополітичний вибір на користь Росії позбавить Україну кращої альтернативи [Електронний ресурс]: офіційний сайт Центра Разумкова від 1 квітня 2013 р. – Режим доступу :
http://razumkov.org.ua/ukr/article.php?news_id=1048
 7. Глава польського МЗС дає Україні менше 50 % на підписання асоціації [Електронний ресурс]: офіційний сайт газети «Європейська правда» від 20 листопада 2013 р. – Режим доступу :
<http://www.pravda.com.ua/news/2013/11/20/7002554/>
 8. Громадяни про інтеграцію України: результати фокус-груп // *Національна безпека і оборона України*. – К. : Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова. – 2013. – № 4–5 (141–142). – С. 98–104.
 9. Європарламент ще раз відчитав Росію за тиск на сусідів // *Коментарі*. – 23.11.2013.
 10. Європейська інтеграція України: внутрішні чинники і зовнішні впливи // *Національна безпека і оборона України*. – К. : Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова. – 2013. – № 4–5 (141–142). – С. 2–51.
 11. Європейський Союз чи Митний Союз: громадська думка // *Національна безпека і оборона України*. – К. : Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова. – 2013. – № 4–5 (141–142). – С. 104–132.
 12. ЄС назвав «фантазерами» провісників економічного «апокаліпсису» в Україні після підписання асоціації [Електронний ресурс]: офіційний сайт газети України «Дзеркало тижня» від 3 жовтня 2013 р. – Режим доступу :
<http://dt.ua/ECONOMICS/yes-nazvav-fantazerami-provisnikiv-ekonomichnogo-arokalipsisu-v-ukrayini-pislya-pidpisannya-asociaciyi-129479.html>
 13. ЗСТ с ЕС отменяется? Что дальше? Экономический прогноз [Электронный ресурс]: официальный сайт Института Горшенина от 23.11.2013 г. – Режим доступа :
http://institute.gorshenin.ua/news/1077_zst_s_es_otmenyaetsya_chno_dalshe.html
 14. Іноземні дипломати про євроінтеграцію України // *Національна безпека і оборона України*. – К. : Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова. – 2013. – № 4–5. – С. 56–71.
 15. Канівець О. Фальшиві антиєвропейські страшилки / Олег Канівець // *Дзеркало тижня*. – 11.11.2013.
 16. Кожара розповів про позитивні наслідки асоціації України з ЄС для загальноєвропейських процесів [Електронний ресурс]: офіційний сайт газети України «Дзеркало тижня» від 27 жовтня 2013 р. – Режим доступу :

- <http://dt.ua/POLITICS/kozgara-rozpoviv-pro-pozitivni-naslidki-asociaciyi-ukrayini-z-yes-dlya-zagalnoyevropeyskih-procesiv-130805.html>
17. Кравчук О. Причина митної війни – не допустити підписання угоди про асоціацію з ЄС [Електронний ресурс] / Олег Кравчук // *Преса України* від 19 серпня 2013 р. – Режим доступу :
<http://uapress.info/uk/news/show/8059>
 18. Пайфер С. Зовнішні впливи на європейську інтеграцію України / Стивен Пайфер // *Національна безпека і оборона України*. – К. : Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова. – 2013. – № 4–5 (141–142). – С. 71–75.
 19. Моль А. Социодинамика культуры / А. Моль. – М. : ЛКИ, 2008. – 416 с.
 20. Пасочник В. Асоціація з ЄС: зовнішньоторговельне переваження України / Василь Пасочник // *Дзеркало тижня*. – 11.11.2013.
 21. Последствия Ассоциации с ЕС для украинской экономики: мнения экспертов [Электронный ресурс]: официальный сайт Института Горшенина от 31.10.2013 г. – Режим доступа:
http://institute.gorshenin.ua/news/1066_posledstviya_assotsiatsii_s_es_dlya.html
 22. Польський прем'єр побачив, як Україна «жонглює» питанням Тимошенко // *Коментарі*. – 25.10.2013.
 23. Путін не вмовив Президента відмовитися від Асоціації на користь МС [Електронний ресурс]: офіційний сайт газети України «Коментарі» від 16 жовтня 2013 р. – Режим доступу :
<http://ua.comments.ua/politics/214300-putin-ne-vmoviv-prezidenta-vidmovitisya.html>
 24. Росія не може змиритися з утратою України [Електронний ресурс]: офіційний сайт Центра Разумкова від 31 жовтня 2013 р. – Режим доступу :
http://razumkov.org.ua/ukr/article.php?news_id=1076
 25. Украинское общество и европейская интеграция: мнения экспертов [Электронный ресурс]: официальный сайт Института Горшенина от 31.10.2013 г. – Режим доступа :
http://institute.gorshenin.ua/news/1068_ukrainskoe_obshchestvo_i_evropeyskaya.html
 26. У Росії заявляють, що це Європа тисне і примушує, а не вони // *Коментарі*. – 19.10.2013.
 27. У Росії переконують, що не впливали на рішення Києва щодо асоціації з ЄС // *День*. – 27.11.2013.
 28. Шлях України до ЄС: здобутки, виклики, перспективи // *Національна безпека і оборона України*. – К. : Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова. – 2013. – № 4–5 (141–142). – С. 55–65.